

Türkiye’de İklim Değişikliğine İlişkin Yasal ve Yönetmelik Çerçevesinin İncelenmesi

Gamze SEÇKİN GÜNDOĞAN

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Çerkeş Meslek Yüksekokulu, Mimarlık ve Şehir Planlama
Bölümü, Çankırı, Türkiye.

Özet

Sanayi devrimi ile birlikte hızlı kentleşme faaliyetleri kentlerde birçok tahribata neden olmaktadır. Kentleşme ile birlikte ormansızlaşma, kuraklık, su kaynaklarının kirlenmesi, tarımsal verimliliğin azalması, sel felaketleri, sera gazının atmosfere salınımının artması gibi birçok çevresel sorunlarda hız kazanmıştır. Bu çevresel sorunlar küresel ısınmayı ve beraberinde de iklim değişikliğini getirmiştir. İklim değişikliği son yıllarda uluslararası ve ulusal açıdan önem arz eden bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkeler gibi Türkiye’de iklim değişikliğinden daha çok etkilenmektedir ve yaşanan olumsuzlukların durdurulması veya yavaşlatılması için tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bu tedbirlerin başında yasal ve yönetmelik çerçeve gelmektedir. Bu kapsamda ulusal ve uluslararası düzeyde yasaların ve mevzuatların incelenmesi gerekmektedir. Bu çalışma da literatür taraması yapılarak nitel yöntem kullanılmış olup öncelikle iklim değişikliğine ilişkin genel bir literatür taraması yapılmış ve ulusal ve uluslararası yasal ve yönetmelik çerçeve incelenmiştir. Ardından Türkiye’nin iklim değişikliğindeki yeri bu yasal ve yönetmelik çerçeve kapsamında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İklim değişikliği, Küresel ısınma, Mevzuat, Türkiye.

REVIEW OF LEGAL AND ADMINISTRATIVE FRAMEWORK ON CLIMATE CHANGE IN TURKEY

Abstract

With the industrial revolution, rapid urbanization activities cause many damages in cities. Along with urbanization, many environmental problems such as deforestation, drought, pollution of water resources, decrease in agricultural productivity, flood disasters, increase in greenhouse gas emissions into the atmosphere have accelerated. These environmental problems have led to global warming and climate change. Climate change has emerged as an issue of international and national importance in recent years. Especially Turkey, like developing countries, is more affected by climate change and measures need to be taken to stop or slow down the negativities. The legal and administrative framework is at the forefront of these measures. In this context, laws and regulations at national and international level should be examined. In this study, qualitative method was used by conducting a literature

review. First, a general literature review on climate Change was made and the national and international legal and administrative framework was examined. Then, Turkey's place in climate change is examined within the scope of this legal and administrative framework.

Keywords: Climate change, Global warming, Legislation, Turkey.

1. GİRİŞ

Son yüzyıl içinde, doğal afetler, küresel ısınma ve iklim değişikliği gibi konular dünya gündeminde olan önemli konuların başında gelmektedir. Artan bilinçsiz tüketim alışkanlıkları doğal alanların hızla tahribine, sera gazının atmosferde yayılmasına, tabiatın hızla yok olmasına, sulak alanların kurumasına, su kirliliği, hava kirliliği, sıcaklık artışı gibi birçok çevre sorununa sebep olmaktadır. Bu sorunlar da iklim değişikliğine yol açmaktadır. İklim değişikliğine neden olan bu çevresel sorunların asıl nedeni insan odaklı etmenler olduğu Hükûmetler arası İklim Değişikliği Paneli’nin (IPCC) raporunda açıkça belirtilmektedir ve bu etkiler dünyada pek çok ülkede hissedilmektedir (Demirbaş & Aydın, 2020).

İklim değişikliğinin çevresel, sosyal, kültürel ve ekonomik boyuttaki etkileri ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre farklılıklar gösterebileceği için bu kapsamda yerel ölçeklerde de her kentin çevresel, fiziksel, sosyal ve ekonomik özelliklerinin neler olduğuna dikkat edilmesi gerekmektedir (Karacan & Gökçe, 2020). İklim değişikliği ile ilgili her ülkenin kendi sorunlarına yönelik stratejik planları mevcuttur. Türkiye’nin iklim değişikliğine yönelik stratejilerine doğrudan hâkim olan bakanlık 2021 yılına kadar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı olmuştur. Bakanlığın ismi. 29 Ekim 2021 tarihli ve 31643 sayılı Resmî Gazete ’de yayımlanan 85 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olarak yeniden düzenlenmiştir. Tarım ve Orman Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ise iklim değişikliğine yönelik çalışmaları bulunmaktadır.

Tarım ve Orman Bakanlığının iklim değişikliği üzerinde yapmış olduğu çalışmalara baktığımız zaman, “Tarım ve İklim Değişikliği” konulu çalıştay ve sonucunda düzenlenen raporda iklim değişikliğinin tarım üzerindeki etkisinden söz edilmiştir. Bu raporun tarımsal üretimi sürdürülebilir kılmak için iklim değişikliğinin tarım sektörü üzerindeki olumsuz etkilerini saptayarak tarımsal üretimi sürdürülebilir kılmayı amaçladığı görülmektedir. Ayrıca bu rapor, toprak ve su gibi doğal kaynaklar üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmak, kuraklıkla ilgili alınan tedbirler ve yapılmakta olan faaliyetlerin küresel mücadelenin uluslararası anlaşmalara dayalı boyutunu anlatmak için hazırlamıştır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2021).

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’nın iklim değişikliği konusunda yürüttüğü çalışmalara baktığımızda, iklim değişikliği için hazırlanan Ulusal Sera Gazı Emisyon Envanterinde Elektrik ve Isı Üretiminden kaynaklanan emisyonların hesaplanmasından bakanlığın sorumlu olduğu ayrıca yenilenebilir enerji kullanımı ile sağlanan Sera Gazı Emisyon azaltımlarının hesaplanmasında kullanılmak üzere Türkiye Ulusal Elektrik Şebekesi Emisyon Faktörünü yayınladığı görülmüştür (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2022).

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığının iklim değişikliğine yönelik yürüttüğü çalışmalara baktığımızda sürdürülebilir bir ulaşım ve iletişim yapısının kurulması, demiryolu taşımacılığının payının artırılması ve çok modlu ulaşım sisteminin desteklenmesi, karbonsuz

havalimanı projesi, demiryollarında yenilebilir enerjinin kullanımı gibi planlarının olduğu görülmektedir (Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2022).

Sağlık Bakanlığı ise İklim Değişikliği ve Çevresel Etkileri İzleme Birimi adı altında iklim değişikliğine ilişkin çalışmalarını yürütmektedir. Ayrıca 2015 yılında yayınlanan ‘İklim Değişikliğinin Sağlık Üzerine Olumsuz Etkilerinin Azaltılması Ulusal Programı ve Eylem Planı’nda iklim değişikliğinin sağlık üzerindeki etkilerinden söz edilmektedir. Bu planın amacı, iklim değişikliğinin getireceği olumsuz sağlık etkilerinden halkın korunması ve afet durumları için gerekli sağlık önlemlerinin alınmasıdır. (Sağlık Bakanlığı, 2015).

Dışişleri Bakanlığı’nın iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında yaptığı çalışmalarda, düşük karbonlu ekonomiye küresel düzeyde ulaşılması, üretim ve imalatla insanların yaşam biçimini değiştirmesinin öneminden söz etmektedir. Ayrıca gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin izleyeceği büyüme stratejilerinde iklim değişikliğini etkileyecek hedefleri belirlerken finansman, teknoloji transferi ve kapasite geliştirme taahhütlerini yerine getirmesinin önem taşıdığına vurgu yapmaktadır (Dışişleri Bakanlığı, 2022).

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının iklim değişikliğiyle mücadele ve iklim değişikliğinin ekonomiye etkisini en aza indirmek amacıyla düzenlemiş olduğu “EKO İKLİM” Ekonomi ve İklim Değişikliği Zirvesi iklim değişikliğine farkındalık yaratmak ve ekonomik kalkınmaya uygun bir şekilde politikaların geliştirilmesi üzerinde durmuştur (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2022).

Ülkemizde farklı bakanlıkların iklim değişikliğine yönelik birçok çalışmasının olduğu görülmektedir. Ancak iklim değişikliği her kentte ayrı etkiler bırakmaktadır. Çünkü her kentin gelişmişlik düzeyinin farklı olması, her kentin tarım, mera, orman, sanayi gibi parametrelerinin farklı olmasından dolayı iklim değişikliği de farklılık göstermektedir. Bu kapsamda ülkelerin yönetim kısmı ve buna bağlı olarak mevzuat kısmı oldukça önemlidir. Her kentin yönetim kısmının iklim değişikliği ile ilgili önlemler alması ve mevzuata aykırı çalışmalardan kaçınması gerekmektedir. Bu yüzden mera, tarım, orman, yerleşim gibi birçok alanın yanlış kullanımı iklim değişikliğini tetikleyeceği için ülkelerin mevzuat kısmında bu parametrelere gereken önemin verilmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada, öncelikle iklim değişikliği ile bu değişikliğin nedenleri ve sonuçları ele alınmakta; ardından Türkiye’nin taraf olduğu, iklim değişikliğine doğrudan ve dolaylı olarak etki eden uluslararası anlaşmalar incelenmektedir. Çalışmanın temel amacı, Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası iklim değişikliği anlaşmaları ile ulusal mevzuatı arasındaki uyum düzeyini ortaya koymak ve mevcut hukuki altyapının etkinliğini değerlendirmektir.

Bu bağlamda, Türkiye’nin iklim değişikliğiyle mücadelesine ilişkin mevzuatında yer alan eksiklikler tespit edilerek, bu eksikliklerin giderilmesine yönelik düzenleme önerileri sunulacaktır. Literatürde genellikle genel politika analizlerine ağırlık verilmekteyken, Türkiye’nin uluslararası yükümlülükleri çerçevesinde iç hukuk düzenlemelerinin sistematik biçimde ele alındığı çalışmalar sınırlıdır. Bu yönüyle çalışma, Türkiye’nin iklim değişikliğiyle mücadelesinde yasal çerçevenin yeterliliğini sorgulamakta ve bu çerçevenin nasıl geliştirilebileceğine dair somut katkılar sunarak literatüre özgün bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışma, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalar ve ulusal mevzuat çerçevesinde iklim değişikliğinin sebep ve sonuçları ile iklim değişikliğine ilişkin yasal düzenlemeleri incelemeye yönelik nitel bir araştırmadır.

Çalışmanın materyali Türkiye'nin de taraf olduğu uluslararası anlaşmalar, Türkiye'nin iklim değişikliği ile ilgili ulusal mevzuatı çerçevesinde ele alınmıştır.

İnceleme sürecinde uluslararası anlaşmalar ve ulusal mevzuat içerik açısından analiz edilmiş, mevzuattaki boşluklar ve çelişkiler ile bunların uygulamaya yansımaları değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular nitel analiz yöntemiyle yorumlanmış ve çalışmanın sonuç bölümünde tartışılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. İklim Değişikliğine Yönelik Kavramsal Çerçeve

İklim faktörü, son derece karmaşık bir yapıya sahip olup, temelde bakıldığında kozmik ışınlar ile yerkürenin yörüngesi ve eksen açısındaki değişimler ile bağlantılıdır (Özel & Kılıç, 2006). Kısaca iklim ortalama hava olayları olarak tanımlanmaktadır (Sılaydın Aydın, 2015). İklimlerin oluşmasında ise, dünya ile güneş arasında ki ilişkinin yanı sıra okyanusların hareketleri, yeryüzü şekilleri, kutuplar, ay, rüzgâr, volkanlar ve sera gazı gibi pek çok sayıda değişkeni iklimi etkilemektedir (Özel & Kılıç, 2006).

İklim değişikliği ise, en basit ifade ile “yeryüzünün herhangi bir yerinde uzun yıllar yaşanan ya da gözlenen hava koşullarının ortalama durumu” olarak tanımlanmaktadır. Bunu yanı sıra “Belirli bir süre içerisinde belirli bir alandaki hava koşullarına ve atmosfer bileşenlerine ilişkin gözlemlenen sayısal değerlerin istatistiksel olarak nitelendirilmesi” olarak da tarihlenmektedir (Aydoğdu, 2020). Küresel ölçekte baktığımız zaman çevre sorunundan da ötesinde önemli bir konu olan iklim değişikliği, uzun yıllar dünyanın gündeminde olacaktır ve dünyada ki ülkelerin bu konuya farkındalıkları da her geçen gün artacaktır (Yıldırım & Everest, 2020). Dünyadaki birçok kuruluş iklim değişikliği ile mücadele etmenin farklı yollarını aramaktadır. İklim değişikliği beraberinde su kıtlığı, kuraklık, ani hava değişimleri, sıcak hava dalgaları, artan doğa olayları, deniz seviyesinin yükselmesi gibi olayları getirmekte ve doğal dengenin her geçen gün bozulmasına neden olmaktadır (Ateş & Yavuz, 2019). İklim değişikliği, özellikle yağıştaki düzensizlikten dolayı mahsul verimliliğini azaltır ve yağmurla beslenen tarımsal alanların riskini de artırır (Calzadilla ve ark, 2013). Bu risk ve tehditlerin yanı sıra iklim değişikliği bazı bölgelerde olumlu olabilmektedir. Örneğin, sıcaklıktaki artışlar mahsullerin verimliliğinde hem olumlu da hem de olumsuz etkileri vardır. Bir başka örnekte ise, soğuk bölgelerde ısınma nedeniyle çayır ve çimenlik alanlar artmakta ve sıcaklık artışı bu bölgelerde hayvancılığın gelişmesine katkıda bulunmaktadır (Demir ve Cevger, 2007). Ancak genel olarak sıcaklık artışları ve düzensiz yağış rejimi birçok mahsulün verimliliğini ve kalitesini düşürmektedir (Dumrul ve Kilicarslan, 2017). Fosil yakıtların yoğun kullanımı da iklim değişikliğine neden olmaktadır (Yıldırım & Everest, 2020). Bütün bu çevresel sorunlarda ki artışların sebeplerinin başında insan nüfusunun hızla artışı, tüketimin artarak yayılması ve kaynakların tüketim hızının da katlanarak artması gelmektedir (Kaya, 2020).

Sanayi devrimi ile birlikte fabrikaların kurulması, kırsal alanlardan kentlere göçlerin artması, kentsel nüfusun hızla büyümesi, iklim değişikliğine zemin hazırlayan önemli faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelişmiş ülkeler olarak tanımlanan sanayileşmiş ülkeler,

atmosfere salınan sera gazlarından sorumlu olsalar da gelişmekte olan ülkeler de tarımsal verimliliği azaltıp sanayileşmeye çalışmaları iklim değişikliğini hızlandırmıştır (Sılaydın Aydın, 2015). Kentler, dünyada karasal ve buzul yüzey alanı içinde sadece %1’lik kısmı oluşturmalarına rağmen evre üzerinde oldukça önemli etkilere sahip olmakla birlikte en önemli etkisi iklim değişikliğidir (Tuğaç, 2022). Her geçen gün büyüyen kentler beraberinde orman, mera, tarım gibi alanların tahribine neden olmaktadır. Bununla birlikte CO2 salınımının artmasına ve kentlerde ısı adası etkisine de neden olmaktadır. Bu durum iklim değişiklinin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

19. Yüzyılın ortalarına gelindiğinde iklim değişikliğinde ilk kez doğal etkenler dışında insan etkinliklerinin de neden olduğu bir döneme girilmiştir (Türkeş, Sümer ve etiner, 2000). İnsanların yürüttükleri faaliyetler sonucunda atmosferde biriken sera gazları iklim değişikliğine yol açan en önemli faktörlerden birisidir (Ateş & Yavuz, 2019). Bu gazlar çoğunlukla sanayi, fosil yakıt kullanımından, ulaştırma, tarımsal etkinlikler, enerji üretiminden ve çeşitli atıklardan kaynaklanmaktadır (ztrk, 2002). Bu gazların atmosferde birikmesi, atmosferin kimyasal yapısını etkilemekte ve uzun vade de sera etkisi oluşturduğu için iklim değişikliğine neden olmaktadır. İklm değişikliğinin önüne geçilemediği taktirde, kuraklık, ormansızlaşma, sıcaklık artışı, biyo çeşitliliğin azalması, bitki ve hayvan varlıklarının yok olması gibi insanlığın sonunu getirecek büyük sonuçlar oluşabileceğinden iklim değişikliğinin önüne geçilmesi gerekmektedir.

Bu sebepten bütün dünya ülkeleri için oldukça önem arz eden iklim değişikliği eğiliminin azaltılması ve uzun vadede ortadan kaldırılabilmesi için 1988 yılında Birleşmiş Milletler ve Dünya Meteoroloji Teşkilatının (WMO), ortaklaşa kurdukları Hkmetler arası İklm Değişikliği Paneli (Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC) kurulmuş olup bu panel 1989, 1996, 2007, 2014 ve 2021 yıllarında toplantılar düzenlemiştir (şen, 2022). İklm değişikliği ile mücadelede önemli uluslararası sözleşmeler, anlaşmalar ve protokoller ortaya çıkmıştır.

3.2. Uluslararası İklm Değişikliği ile İlgili Yasal ve Yönetsel ereve

lkeler arası ilişkilerin her geçen gün arttığı ve karmaşık bir hal aldığı günümüzde özellikle çevresel sorunları ilgilendiren konularda dünyadaki devletlerin ortak bir yol izlemesi gerekmektedir. Küresel etkisi olan iklim değişikliği, küresel ısınma gibi konularda devletlerin standartlar belirlemesi ve bu alanları düzenlemesi ve izlemesi günümüzde zorunlu hale gelmiştir. Birçok konuda olduğu gibi iklim değişikliği konusunda da ülkelerin tek çatı altında toplanması gerekmektedir. Bunun için ülkelere arasında anlaşma, sözleşme veya protokoller altında imzalanan metinler iklim değişikliğinin önüne geçilebilmesi için önem arz etmektedir. Aşağıda sözü geçen sözleşmeler, anlaşmalar ve protokollerde iklim değişikliği ile mücadele de doğrudan önemli rol oynamaktadır. Bunlar;

- **Viyana Sözleşmesi:** İklm değişikliğine doğrudan dikkat çeken sözleşmelerden ilki “Ozon Tabakasının Korunmasına Dair Viyana Sözleşmesi” ‘dir. Bu sözleşme 1985 yılında Antarktika zerindeki ozon tabakasında meydana gelen değişikliği ve buna yol açan kimyasalların kullanımının kısıtlanması için hazırlanmış olup sözleşme 1988 yılında yürürlüğe girerek evre ve iklim alanında küresel bağlamdaki ilk başarılı sözleşme olarak karşımıza çıkmaktadır (Birpınar, 2022).
- **Montreal Protokolü:** Viyana Sözleşmesinin kabulünün ardından Eylül 1987’de 24 milletin temsilcisi ile beraber "Ozon Tabakasını İncelten Maddelere İlişkin Montreal Protokolü” n imzalanmıştır (Birdal, 2009). 1989 ‘da yürürlüğe giren protokole Türkiye 1991 yılında taraf olmuştur.

- **Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi UNFCCC);** İklim değişikliğine yönelik ilk önemli uluslararası adım olarak bilinen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 1992 yılında Brezilya’nın Rio kentinde imzaya açılmış olup 21 Mart 1994 tarihin 26 maddelik ana metin olarak yürürlüğe girmiştir (İğci & Çobanoğlu, 2019). Türkiye ise bu sözleşmeye 2004 yılında taraf olmuştur.
- **Kyoto Protokolü:** Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’nin kabul edilmesi ile birlikte her yıl taraflar konferansı düzenlenmekte olup 1997 yılında Japonya’nın Kyoto kentinde 3. taraflar konferansında sera gazının atmosfere salınımının azaltılması için bağlayıcı hedefler içeren “Kyoto Protokolü” imzalanmıştır. (Sadioğlu & Ağıralan, 2020). Bu Protokol 2005 yılında yürürlüğe girmiş olup, Türkiye 2009 yılında taraf olmuştur.
- **Paris Anlaşması:** 22 Nisan 2016 tarihinde Türkiye’nin de içinde bulunduğu toplam 175 ülkenin katılımıyla gerçekleştirilen “Paris Anlaşması” sera gazı emisyonlarının en az %55’ini oluşturan ülkelerin en az 55’inin anlaşmayı kabul etmesi koşuluyla imzalanmış olup 4 Kasım 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye bu anlaşmayı 7 Ekim 2021 tarihinde onaylamıştır.

Tablo 1.’de yukarıda bahsi geçen uluslararası anlaşma, sözleşme ve protokollere dair iklim değişikliğini etkilen önemli maddelere değinilmiştir.

Tablo 1. Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası iklim değişikliğine ilişkin önemli maddeler

No	Adı	Açılımı	Önemi	Yürürlük Yılı	Türkiye'nin Taraf Olma Yılı
1	Viyana Sözleşmesi	Ozon Tabakasının Korunmasına Dair Viyana Sözleşmesi	Ozon tabakasının insan sağlığı, çevre, iklim değişikliği ile ekosistem üzerinde olumsuz etkileri göz önünde bulundurulduğunda bu sözleşme ozon tabakası üzerindeki olumsuz etkileri azaltmak veya ortadan kaldırmak için imzalanmıştır.	1988	1991
2	Montreal Protokolü	Ozon Tabakasını İncelten Maddelere Dair Montreal Protokolü	Bu protokol yürürlüğe girdiği tarihten itibaren taraf devletlerin her yıl kontrol altındaki maddelerin hesaplanması ve bu hesapların 1986 yılındaki üretim seviyesini aşmamayı taahhüt ederek bu maddelerin yayılmasının iklim üzerindeki potansiyel etkilerinin bilincinde olması vurgulanmaktadır.	1989	1991
3	BMİDÇS	BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi	Bu sözleşme iklim değişikliğinin küresel bir sorun olduğunu kabul ederek, insan faaliyetlerinin atmosferdeki sera gazı emisyonunun artırması doğrultusunda meydana gelen sıcaklık artışının önüne geçebilmek için bilimsel, teknik ve ekonomik değerlendirmeleri göz önünde bulundurarak gelişmiş ve gelişmekte olan Ülkelerin bir araya toplanarak imzaladığı en önemli sözleşmelerden birisidir.	1994	2004
4	KP	BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine Yönelik Kyoto Protokolü	Bu protokol BMİDÇS'nin hükümlerini akılda tutmak için düzenlenmiş olup taraf devletlerin salım sınırlandırma ve azaltmaya yönelik taahhütlerini yerine getirirken sürdürülebilir olmalarını teşvik etmektedir.	2005	2009
5	Paris Anlaşması	Paris Anlaşması	Bu anlaşmada taraf olan ülkelerin yıllık sera gazı emisyonlarının azaltımı, ortalama sıcaklık artışının 2 derecesinin altında tutulmasının iklim değişikliğinin önüne geçilmesinde en önemli bileşenler olduğunu vurgulamaktadır.	2016	2021

İklim değişikliğine yönelik yukarıda sözü geçen Viyana sözleşesi, Montreal Protokolü, Bileşmiş Milletler İklim Değişikliği Çevre Sözleşmesi, Kyoto Protokolü ve Paris Anlaşmaları uluslararası düzeyde oldukça önem arz etmektedir. Ancak iklim değişikliğine ile doğrudan değil dolaylı olarak da olsa önem arz eden sözleşmelere de taraf olduğumuz görülmektedir. Aşağıda sözü geçen sözleşmeler, anlaşmalar ve protokollerde iklim değişikliği ile mücadelede önemli rol oynamaktadır. Bunlardan bazıları;

- **Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi:** Rio de Janeiro' da 157 ülke 1993 yılında 42 maddeden oluşan "Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesini" imzalamış olup temel amacı, biyolojik çeşitliliği korumak ve biyolojik kaynakların sürdürülebilir kullanılmasıdır (Hayırsever Topçu, 2012). Türkiye bu sözleşmeye 1996 yılında taraf olmuştur (Metin & Gül, 2020)

- **Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi:** Bu sözleşme 17 Haziran 1994’ de Paris’te kabul edilmiş, 15 Ekim 1994 tarihinde imzalanmış ve 26 Aralık 1996’da yürürlüğe girmiştir (Boyraz, 2012). Bu sözleşmenin amacı çölleşmeyle mücadele ve kuraklığın etkilerini hafifletmektir.
- **Ramsar Sözleşmesi:** Sulak alanlara bağlı olarak yaşayan özellikle su kuşlarının korunması sadece tek bir ülke ile yapılabilecek bir şey olmadığı için 1971 yılında Ramsar’da imzalanan sözleşme 1975 yılında yürürlüğe girmiştir (Arı, 2011).
- **Barselona Sözleşmesi:** Akdeniz’e kıyısı olan ülkelerin taraf olduğu sözleşmenin resmi adı “Akdeniz’in Deniz Ortamı ve Kıyı Bölgesinin Korunması Sözleşmesi” dir. Bu sözleşme 22 Ağustos 2002 tarihinde 24854 sayılı Resmi Gazete ’de yayınlanmış olup (Kanlı& Falcıoğlu, 2021) 2004 yılında yürürlüğe girmiştir.
- **İzmir Protokolü:** Türkiye’nin girişimleriyle başlatılan 1996 tarihinde İzmir’de gerçekleştirilen “Akdeniz’de Tehlikeli Atıkların Sınır Ötesi Hareketleri ve Bertarafından Kaynaklanan Kirliliğin Önlenmesi Protokolü” 3 Aralık 2003 tarihinde kabul edilmiştir.

3.3. Ulusal İklim Değişikliği İle İlgili Yasal Ve Yönetmelik Çerçeve

Türkiye Cumhuriyeti 1924, 1961 ve 1982 Anayasası olmak üzere 3 Anayasa ile günümüze kadar gelmiştir. 1924 Anayasası, 1920 yılında kurulan rejimin devamlılığına odaklanmış olup içeriği de bu amaca uygun olarak hazırlanmıştır (Mumcu, 1986). 1961 Anayasası ise 1960 darbesinden sonra hazırlanmış bir anayasadır. Bu anayasa incelendiğinde iklim değişikliğine ilişkin doğrudan bir madde olmamasına rağmen bazı maddelerin iklim değişikliğine dolaylı da olsa etki edeceğinden dolayı bu çalışma için önemlidir. Bu maddeler;

- 37. Madde “Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak amaçlarıyla gereken tedbirleri alır.”
- 52. Madde “Devlet, halkın gereğı gibi beslenmesini, tarımsal üretimin toplumun yararına uygun olarak artırılmasını sağlamak, toprağın kaybolmasını önlemek, tarım ürünlerini ve tarımla uğraşanların emeğini değerlendirmek için gereken tedbirleri alır.”
- 131. Madde “Devlet, ormanların korunması ve ormanlık sahaların genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir. Devlet ormanları, kanuna göre Devletçe yönetilir ve işletilir. Devlet ormanlarının mülkiyeti, yönetimi ve işletilmesi özel kişilere devrolunamaz. Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir ve bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz.”

1961 Anayasasında ki maddelere bakıldığında zaman tarım alanlarının verimliliği, tarım alanlarının korunması ve bu kapsamda çiftçiye yapılacak yardımdan bahsetmekte olup orman alanlarının tahribine ve yanmasına yönelik alınacak önlemlerden söz etmektedir. Bu maddeler İklim değişikliğinde önemli bir konular olduğu ve dolaylı da olsa iklim değişikliğini azaltmaya yöneliktir. 1961 Anayasasından sonra günümüzde de kullanmakta olduğumuz 9 Kasım 1982 tarihinden bu yana geçerli olan 1982 Anayasası vardır. 1982 Anayasası incelendiğinde zaman;

- 45. Madde “ Devlet, tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır”.
- 56. Madde “Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.” ibaresinde ise çevre kirliliğine değinilmiştir.
- 57. Madde “Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözetten bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler.”
- 169. Madde “Devlet, ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir, bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir”

Bu maddeler de iklim değişikliğine doğrudan bir atıfta bulunmamasına rağmen dolaylı olarak iklim değişikliğini azaltmaya yönelik olduğu görülmektedir. Ülkemizde ilk iklim değişikliğine yönelik doğrudan kanun 11 Ağustos 1983 tarihinde 18132 sayılı Resmi Gazeteden yayınlanan 2872 sayılı “Çevre Kanunu ”dur.

Çevre Kanunu: Türkiye uluslararası anlaşmalara üye olmadan öncede çevre ile ilişkin çalışmalara yer vermiştir. Bu çalışmalardan ilki Çevre Kanunu’dur. Bu Kanunun amacı, sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri çerçevesinde, tüm canlıların ortak varlığı olan çevreyi korumaktır. Bu amaç iklim değişikliğine yönelik politikaların oluşturulmasına da katkı sağlamıştır. 26/04/2006 tarihli ve 5491 sayılı Kanun ile Çevre Kanunu’nda kapsamlı değişiklikler yapılmıştır. Bu kapsamda enerjinin verimli kullanılması, atıkların geri dönüşümü, sürdürülebilir çevre, çevre dostu teknolojilerin kullanılması ortak payda olarak belirlenerek çevreye yönelik eğitim ve kamuoyunun bilinçlendirilmesi için hükümlere yer verilmiştir (Ateş ve Yavuz, 2019). Ayrıca ilk kez Çevre Kanunu’nda 29/11/2018 tarih ve 7153/1 sayılı kanunla iklim değişikliğinin sebep ve sonuçları ilişkin değerlendirmelere yer verilmiştir. Bu kapsamda ilk iklim değişikliği, Çevre Kanunu’nun 3. Maddesin h bendi “Çevrenin korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi ve giderilmesi, sıfır atığın yaygınlaştırılması, döngüsel ekonomi ilkelerinin uygulanması ve **iklim değişikliği ile mücadele edilmesi** için uyulması zorunlu standartlar ile vergi, harç, katılma payı, yenilenebilir enerji kaynaklarının ve temiz teknolojilerin teşviki, motorsuz veya elektrikli araçların teşviki, atıkların geri kazanımı ile arıtılmış atık suların yeniden kullanımının teşviki, geri kazanım katılım payı, plastik içerikli poşet veya ambalaj ve tek kullanımlık materyallerin kullanımının azaltılması, depozito uygulaması, emisyon ücreti, kirletme bedeli ve kirliliğin önlenmesine yönelik teminat alınması ve sera gazı emisyonlarının takibine yönelik karbon ticareti gibi piyasaya dayalı mekanizmalar ile ekonomik araçlar ve teşvikler kullanılır” olarak geçmektedir.

Enerji Verimliliği Kanunu: İklim değişikliğine neden olan karbon salınımının baş sektörü enerjidir. Bu yüzden enerji üretimi, tüketimi, kaynakların kullanımı ve enerji sarfiyatını düzenleyen kanunlar iklim değişikliğine doğrudan etki etmektedir. Bu yüzden “Enerji Verimliliği Kanunu” önem arz etmektedir. Bu kanun 02.05.2007 tarih ve 26510 sayılı Resmî Gazete ‘de yayınlanmıştır. Bu kanun, enerjinin üretimi, dağıtımı, iletimi, binalarda, endüstriyel işletmelerde, tarım ve hizmet sektöründe gibi birçok alan da yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılmasına yönelik usul ve esasları kapsamaktadır. Yenilenebilir enerji kaynakları iklim değişikli ve çevrenin korunması için önemli bir konudur.

Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun: Bu kanun 18.05.2005 tarih ve 25819 sayılı Resmi Gazete ’de yayınlanarak 5346 sayılı kanun olarak yürürlüğe girmiştir. Kanunun amacı “yenilenebilir enerji kaynaklarının elektrik enerjisi üretimi amaçlı kullanımının yaygınlaştırılması, bu kaynakların güvenilir, ekonomik ve kaliteli biçimde ekonomiye kazandırılması, kaynak çeşitliliğinin artırılması, sera gazı emisyonlarının azaltılması, atıkların değerlendirilmesi, çevrenin korunması ve bu amaçların gerçekleştirilmesinde ihtiyaç duyulan imalat sektörünün geliştirilmesidir.” Bu kapsamda sera gazı emisyonlarının azaltılması cümlesi ilk kez bir kanunda 2005 yılında karşımıza çıkmıştır. Sera gazı emisyonunun azaltımı iklim değişikliği için önemli parametrelerden birisidir.

Yukarıda bahsedilen 3 kanunda iklim değişikliğini doğrudan etkileyen kanunlardır. Bunun dışında iklim değişikliğinin uluslararası bir sorun olduğu göz önünde bulundurulduğu çevreyi ilgilendiren her kanun iklim değişikliğini de ilgilendirmektedir. Özellikle son zamanlardaki hızlı kentleşmede iklim değişikliğine etki etmektedir. Bu yüzden kentleşmede iklim değişikliğinin azaltılması açısından oldukça önemlidir. Kentlerin kendine özgün koşulları birçok alandaki etkisini şiddetle arttırmakta ve iklim değişikliği kentlerde alt yapı sistemlerinden kamu hizmetlerine, yapıları çevrelerden ekosistem hizmetlerine kadar birçok alanda önemli etkilerin meydana gelmesine neden olmaktadır (Kaya, 2018). Bu yüzden iklim değişikliğinin önüne geçilmesinde kent planlarına büyük bir sorumluluk düşmektedir. Ülkemizde yapılan imar planları kentsel ısı ada etkisinin azaltılması, sera gazı emisyonunun azaltılmasında oldukça önemlidir. Bu kapsamda Türkiye’de ilk imar planlarının düzenlenmesi 1928 yılında 1351 sayılı “Ankara Şehri İmar Müdüriyeti ve Teşkilat ve Vazifelerine Dair Kanun” ile Ankara’nın imar planının yapılması ile ortaya çıkmıştır. Daha sonrasında 1930 yılında ise 1581 sayılı “Belediye Kanunu” ile belediyelere imar yapma zorunluluğu getirmiştir. 1933 yılında 2290 sayılı “Belediye Yapı ve Yollar Kanunu” ile kentlerde plan çalışması ve imar faaliyetleri düzenlenmeye başlanmıştır. 1956 yılında 6785 sayılı imarla ilgili yasal durumu düzenleyen “İmar Kanunu” yürürlüğe girmiş olup 9/5/1985 tarih ve 18749 sayılı 3194 Numaralı “İmar Kanunu” yürürlüğe girmesi ise 6785 sayılı İmar Kanunu yürürlükten kalkmıştır. Günümüzde 3194 sayılı İmar Kanunu güncelliğini korumaktadır. Bu kanunda iklim değişikliğine etkisi olan dolaylı kanunlardan birisidir. Bu Kanun, “yerleşme yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların; plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamak” için düzenlenmektedir. İmar Kanunun 8. Maddesinin h bendinde “...*Kanun kapsamındaki yerleşmelere ilişkin enerji verimli, iklim duyarlı ve ekolojik özellikli plan ve projeler hazırlanabilir veya hazırlattırılabilir, bu nitelikli yapılar inşa edilebilir veya uzun vadeli kredilendirilmek suretiyle desteklenebilir.*” Ayrıca yine aynı kanunun 6. Ek Maddesinde “1/6/2019 tarihinden itibaren, imar uygulaması görmemiş alanlar için hazırlanıp onaylanacak yeni imar planlarında, Bakanlıkça belirlenen usul ve esaslara uygun şekilde ve plan bütününde ulaşım amaçlı bisiklet yolları ve bisiklet park istasyonları bulunması zorunludur. Topoğrafya ve arazi eğimi nedeni ile bisiklet yolu yapılamayan yerlerde ise yaya yolları düzenlenir.” ibareleri iklim değişikliğinin önüne geçilmesinde önemli rol oynamaktadır. Ayrıca İmar Kanunu kapsamında hazırlanan yönetmeliklerde iklim değişikliği başlıkları dikkat çekmektedir. Bu kapsamda 4 önemli yönetmelik karşımıza çıkmaktadır. Bunlar;

- “02.11.1985 tarih ve 18916 sayılı, Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği”
- “02.11.1985 tarih ve 18916 sayılı, Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik” (14/06/2014 tarih, 29030 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği ile yürürlükten kaldırılmıştır.)
- “14.06.2014 tarih ve 29030 sayılı, Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği.”
- “03.07.2017 tarih ve 30113 sayılı, Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği”

Bu yönetmelikleri iklim değişikliği çerçevesinde incelediğimiz zaman, Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği ve Planlı Alanlar İmar Yönetmeliklerinin amacı, imar planları olmayan belediye veya mücavir alan sınırları içinde ya da dışında kalan yerlerin fen, çevre ve sağlık şartlarına uygun yapı koşullarının belirlenmesidir. Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik ise her tür ve ölçekteki plan yapım esaslarını kapsamaktadır. Bu yönetmelikte iklim değişikliğine ilişkin karşımıza çıkan en önemli bileşen aktif yeşil alanlardır. Bu kapsamda her nüfusta kişi başına 10 m² aktif yeşil alan önerisi mevcutken Belediye ve mücavir alan sınırları dışında yapılacak planlarda kişi başı aktif yeşil alan miktarı 14 m² olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda kırsal alanlarda kişi başına düşen yeşil alan miktarının daha fazla olduğu ve bu bölgelerde yapılaşmanın da az olduğu göz önünde bulundurulduğunda kentsel ısı ada etkisinin bu alanlarda daha az olacağı görülmektedir. Ancak 2014 yılına gelindiği zaman 29030 sayılı Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinin yürürlüğe girmesi ile 18916 sayılı, Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır.

2014 yılında yürürlüğe girer Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinin amacı ise, “*fiziki, doğal, tarihi ve kültürel değerleri korumak ve geliştirmek, koruma ve kullanma dengesini sağlamak, ülke, bölge ve şehir düzeyinde sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek, yaşam kalitesi yüksek, sağlıklı ve güvenli çevreler oluşturmak üzere hazırlanan, arazi kullanım ve yapılaşma kararları getiren mekânsal planların yapımına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemektir.*” Bu kapsamda bu yönetmelik iklim değişikliği açısından incelendiğinde,

- Çevre Düzeni Planı, Eylem Planı, Mekânsal Strateji Planı, Nazım İmar Planı, Uygulama İmar Planı, Koruma Amaçlı İmar Planı gibi plan kararlarında değişikliklerin yapılmasında ve incelenmesinde bu planlara ilişkin usul ve esasların değerlendirilmesini kapsamaktadır. Bu kapsam kentlerin şekillenmesinde bu planların önemini göstermektedir. Çünkü yapılacak planların, hiyerarşiye uygun olarak kentsel ve kırsal yerleşme alanlarının gelişme yön ve büyüklükleri ile ilkelerini, kentsel, sosyal ve teknik altyapı alanlarını, ulaşım sistemlerini göstermek ve yapılaşma koşullarına kadar kenti ilgilendiren her konuda ilerleyebilmek için bu planlardan yararlanılmaktadır.
- Bu yönetmelik çerçevesinde her kentin nüfus yapısına göre kentsel, sosyal ve teknik alt yapısı farklılık göstermektedir. EK-1 tablosunda kişi başına düşen kentsel alanlarda açık yeşil alan sistemlerinde kişi başına 10 m² kentsel açık yeşil alan önerilmiştir. Bu da kentsel ısı ada etkisinin azaltılmasına da önemlidir.
- Aynı yönetmeliğin 12. Maddesinde yürünebilirlik ile ilgili maddesinde “eğitim, sağlık ile yeşil alanların hizmet etki alanındaki nüfusun erişme mesafesi topoğrafya, yapılaşma, yoğunluk, mevcut doku, doğal ve yapay eşikler dikkate alınarak planlanır” ibaresi geçmektedir. Aynı maddenin 2. Fıkrasında ise çocuk bahçesi, oyun alanı, açık semt spor alanı 500 m çapında hizmet etki alanında planlaması gerektiği söylenmektedir.

- İmar planı ilkelerine bakıldığında 12. Maddesinde semt ve mahalle alt merkezlerinde açık ve yeşil alanların sürekliliğinin sağlanması gerektiği söylenmektedir.

İklim değişikliğine dolaylı olarak etki eden birçok kanun ve yönetmelik karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan en önemlisi Çevre Kanunu ve bu kanuna bağlı yönetmeliklerdir. İmar Kanunu ve bu kanuna bağlı yönetmelikler, iklim değişikliğinde kentsel ısı adası etkisinin azaltılmasında önemli bir rol oynamaktadır. İklim değişikliği küresel bir sorun olarak karşımıza çıktığı için birçok kanun ve yönetmelikte dolaylı olarak da olsa etki ettiği görülmektedir. Bu kanunlar, “Tarım Kanunu, Orman Kanunu, Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu, Mera Kanunu, Milli Parklar Kanunu, Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu, Tohumculuk Kanunu, Kıyı Kanunu, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanunu” dur ve bu kanunlar da iklim değişikliğinde önemli rol oynamaktadır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Küresel bir sorun haline gelen iklim değişikliği bütün dünyayı etkisi altına almıştır. Hızlı artan nüfus, şehirleşme, ekonomik faaliyetler ve beraberinde artan tüketim alışkanlıkları, doğal kaynakların hızla tüketilmesi, çevre üzerindeki baskıyı artırmaktadır. Çevre kirliliği, iklim değişikliği, ormansızlaşma, biyolojik çeşitliliğin azalması, kuraklık, yüksek sera gazı gibi çevre problemleri her geçen gün artmaktadır. Bu problemler insan yaşamını olumsuz etkilemenin yanı sıra doğal afetleri de beraberinde getirmektedir. Gelişmekte olan ve sürekli değişen dinamiklere sahip olan kentlerde çevreye verilen zararın daha fazla olması nedeniyle iklim değişikliği daha bariz yaşanmaktadır. İklim değişikliğine bağlı olarak sıcaklık artışı ile kuraklığın meydana gelmesi ve düzensiz yağışlar sonucu taşkınların olması gibi nedenlerden dolayı kentlerde yaşam zorlaşmaktadır. Bu zorlukların üstesinden gelebilmenin en etkili yolu yasal ve yönetsel çerçeve üzerinde yapılan çalışmalardır. Bu kapsamda Dünya’da ve Türkiye’de birçok düzenlemenin yapıldığı görülmektedir. Özellikle kentleşmenin artması ile birlikte sera gazı emisyonlarının artması, kentsel ısı ada etkisinin ve sıcaklıkların artması iklim değişikliği etkilerinin hızlanmasına neden olmaktadır. Bu yüzden Hükümetlerarası İklim Değişikliği Panel ’inde iklim değişikliğine yönelik stratejiler ortaya konulmuştur.

Türkiye’nin de taraf olduğu 5 önemli iklim değişikliğine ilişkin uluslararası anlaşma vardır. Bu anlaşmalar göz önünde bulundurulduğunda iklim değişikliğine ilişkin önemli sosyal, ekonomik ve çevresel politikalarında göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu politikaların varlığı ve sürdürülebilirliği ise yasalardan geçmektedir. Bu kapsamda iklim değişikliğine yönelik uluslararası anlaşmalar ulusal iklim değişikliği mevzuatı ile desteklenmelidir. Ulusal iklim mevzuatının ise yukarıda bahsettiğimiz bakanlıklar çerçevesinde enerji, ulaşım, sağlık, yerleşim gibi birçok alanda etkili olması gerekmektedir. Çünkü iklim değişikliği sadece bir alanın ya da bir parçanın konusu değildir. İklim değişikliği küresel bir sorun olmanın yanı sıra bütün alanlarda da önem taşıyan bir konudur. Bu yüzden iklim değişikliğine yönelik hazırlanacak olan bir iklim değişikliği mevzuatında birçok mevzuattan da yararlanılması gerekmektedir.

Orman, mera, toprak, imar gibi birçok mevzuatı düşündüğümüz zaman bu mevzuatların iklim değişikliğine ilişkin hazırlanmış olduğu yasal çerçevesinin yetersiz olduğu görülmektedir. Türkiye’de hazırlanan yasal çerçeve incelendiği zaman 2021 yılına kadar iklim değişikliğine ilişkin atılan adımların daha küçük olduğu görülmektedir. Ancak 2021 yılı itibarı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın isim değişikliği ile birlikte iklim değişikliğine ilişkin duyarlılık da artmıştır. Doğrudan iklim değişikliğine etki eden yasaların bu bakanlığa bağlı olması da

iklim değişikliğinde Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının önemini göstermektedir.

İklim değişikliğine etki eden kanunların aslında ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Bu kapsamda hazırlanan diğer kanun türleri ise dolaylı olarak iklim değişikliğine etki eden yasalardır. Çünkü ormansızlaşma, mera alanlarının tahribi, kıyı alanların tahribi, motorlu taşıtlar gibi birçok bileşen iklim değişikliğinin önüne geçilmesinde önem arz etmektedir. Bu nedenle yapılan çalışmalarda iklim değişikliğine dolaylı olarak etki eden mevzuat sistemine de gereken önemin verilmesi gerekmektedir.

Yasalara yönelik iklim değişikliğine ilişkin yapılan incelemelerde;

- Mevcut mevzuatın çok parçalı olduğu
- Uluslararası anlaşmalar göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'deki mevzuatların iklim değişikliği açısından yetersiz olduğu,
- İklim değişikliğine uyumun sadece stratejik planlarda yer aldığı ve mevzuatlarda bu konu ile ilgili çalışmaların eksik olduğu ve
- Ulaştırma, Sağlık, Tarım ve Orman bakanlığı gibi farklı bakanlıklarında iklim değişikliğinden etkilendiği ancak kurumlar arası koordinasyon eksikliği tespit edilmiştir.

Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadelede taraf olduğu uluslararası anlaşmalarla tam uyum sağlayabilmesi için mevzuatın hem kapsam hem de uygulama açısından güçlendirilmesi gerekmektedir. İklim değişikliğinin Anayasadan yönetmeliklere kadar her kademede insanların sağlıklı bir çevrede yaşamaları için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Bu nedenle iklim değişikliğine ilişkin yapılan çalışmaların artırılması, bakanlıkların bu konuda bir arada bulunarak ortak bir ulusal iklim mevzuatı çıkartılması gerekmektedir. Bu iklim mevzuatının çıkartılması aşamasında;

- Bilimsel ve kanıta dayalı bir yaklaşımla ulusal ve uluslararası çalışmalar göz önünde bulundurulmalıdır.
- Katılımcı bir yaklaşım benimsenerek merkezi yönetim, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve vatandaşların görüşleri alınmalıdır.
- Mevzuatın hazırlanması sırasında açık ve şeffaf bir istişare ile süreç yürütülmelidir.
- İklim mevzuatı enerji, ulaşım, tarım, sanayi, sağlık gibi farklı bakanlıklarla uyum içinde olmalı ve süreç birlikte yürütülmelidir.
- Farklı kurum ve kuruluşların görev tanımları net bir şekilde verilmelidir.

Sonuç olarak Türkiye'nin iklim değişikliği ile mücadelesinde uluslararası anlaşmalar göz önünde bulundurularak katılımcı bir yaklaşım ile şeffaf bir ortamda hazırlanması gerekmektedir. Hazırlanacak olan mevzuatın bilimsel temellere dayanması, iklim değişikliğinden etkilenen tüm bakanlıklar ile uyum içinde hazırlanması ve görev tanımlarının mevzuatta açık net bir şekilde ifade edilmesi iklim değişikliğinin azaltılması için önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Arı, Y. (2011). Ramsar Sözleşmesi'nin Doğa Koruma Yaklaşımına Eleştirel Bir Bakış . Doğu Coğrafya Dergisi, 11 (15), 275-302. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunidcd/issue/2440/31126>
- Ateş, H. & Yavuz, Ö. (2019). Türkiye’de İklim Değişikliği İle Mücadele: Mevzuat Üzerinden Bir Değerlendirme. İçinde Aksoy Y. (Ed.), İklim değişikliği ve kentler yapısal çevre ve yeşil alanlar (ss. 543-567). Dakam Yayınları.
- Aydoğdu, G. (2020). İklim değişikliği ve tarımsal uygulamalar etkileşimi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi, 1(1), 43-61.
- Birdal, M. (2010). Çevre Korumacılığının Ekonomi Politikası: Montreal Protokolü’nde Kolektif Faaliyet’in Dinamikleri . İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 59(2), 185-212. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuifm/issue/795/8683>.
- Birpınar, M. E. (2022). Küresel Sorun: İklim Değişikliği “Gelişimi, Uluslararası Müzakereler Ve Türkiye . Çevre Şehir ve İklim Dergisi , 1 (1) , 20-36 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/csid/issue/69388/110221>.
- Boyras, D. (2012). Çölleşme = Toprak/Arazi bozulumu. Toprak Bilimi ve Bitki Besleme Dergisi, 1(1), 35-39. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tbbbd/issue/22380/239625>
- Calzadilla, A., Rehdanz, K., Betts, R., Falloon, P., Wiltshire, A., & Tol, R. S. (2013). Climate change impacts on global agriculture. Climatic change, 120, 357-374.
- Demir, P. & Cevger, Y. (2007). Küresel Isınma Ve Hayvancılık Sektörü. Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, 78/1, S: 15-16, Ankara, Türkiye.
- Demirbaş, M., & Aydın, R. (2020). 21. Yüzyılın En Büyük Tehdidi: Küresel İklim Değişikliği. Ecological Life Sciences, 15(4), 163-179.
- Dumrul, Y., & Kilicaslan, Z. (2017). Economic impacts of climate change on agriculture: Empirical evidence from ARDL approach for Turkey. Journal of Business Economics and Finance, 6(4), 336-347.
- İğci, T. & Çobanoğlu, N. (2019). İklim Değişikliğinin ve İklim Değişikliğiyle İlgili Küresel Anlaşmaların Çevre Etiği Bakımından Değerlendirilmesi . Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi, 7 (2), 130-146. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aucevrebilim/issue/51058/515454>.
- Hayırsever Topçu, F. (2012). Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi: Müzakereden Uygulamaya . Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi, 20(1), 57-97 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/maruaad/issue/326/1582> .
- Kanlı, İ. B. & Falcıoğlu, N. N. (2021). Barselona Sözleşmesi Kapsamında Akdeniz ve Kıyıların Korunmasında Çevresel İşbirliğinin Önemi . IBAD Sosyal Bilimler Dergisi , (9), 117-142 . DOI: 10.21733/ibad.793183.

- Kaya, H. E. (2020). Kyoto'dan Paris'e Küresel İklim Politikaları. Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi, 4(10), 165-191.
- Metin, A. E. & Gül, A. (2020). Türkiye'de Çevre Etiğinin Yasal Ve Kamusal Çerçevesi. Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 8 (16) , 252-268 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/susbid/issue/58684/796536>.
- Mevzuat Bilgi Sistemi.(1983). 2872 Sayılı Çevre Kanunu, [www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2872.doc] Erişim Tarihi:15.06.2024
- Mevzuat Bilgi Sistemi.(1985). 3194 Sayılı İmar Kanunu, [www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3194.doc] Erişim Tarihi:15.06.2022
- Mevzuat Bilgi Sistemi.(2007). 5627 Enerji Verimliliği Kanunu, [www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5627.doc] Erişim Tarihi:15.06.2022
- Mumcu, A. (1986). 1924 Anayasası . Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi , 2 (5) , 383-400 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aamd/issue/54994/754454>
- Özel, M., & Kılıç, S. (2006). Küresel Bir Sorun Olarak İklim Değişikliği Ve İklim Politikaları. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, (34), 137-169.
- Öztürk, K. (2002). Küresel iklim değişikliği ve Türkiye'ye olası etkileri. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22(1).
- Sadioğlu, U. & Ağralan, E. (2020). İklim Değişikliği Çerçevesinde 25. Taraflar Konferansı (COP25) . Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , Cilt 11 Ek Sayı-1 , 361-385 . DOI: 10.36543/kauiibfd.2020.ek1.017
- Sılaydın Aydın, M. B. (2015). İklim Değişikliği Sorununda Kent ve Kentsel Planlama. Yalın Yayıncılık, İstanbul
- Şen, Z. (2022). İklim Değişikliği ve Türkiye. Çevre Şehir ve İklim Dergisi, 1 (1) , 1-19. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/csid/issue/69388/1102202>.
- Tarım ve Orman Bakanlığı. (2021). İklim Değişikliği Ve Tarım Değerlendirme Raporu. Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Tuğaç, Ç. (2022). İklim değişikliği krizi ve şehirler. Çevre Şehir ve İklim Dergisi, 1(1), 38-60.
- Türkeş, M. & Sümer M. & Çetiner, G. (2000), "Küresel İklim Değişikliği ve Olası Etkileri", Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Seminer Notları, İstanbul.
- Yıldırım, M., & Everest, B. (2020). Tarımsal kooperatiflerin iklim değişikliği ve yenilenebilir enerji farkındalıkları: Çanakkale ili örneği. ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi, 8(1), 233-241.